

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamento (EB) Nr. 1829/2003 nuostatos dėl valstybių narių galimybės apriboti ar uždrausti genetiškai modifikuoto maisto ir pašarų naudojimą savo teritorijose

(tęstinė programa)

(COM(2015) 177 final – 2015/0093 (COD))

(2016/C 013/30)

Pranešėjas José María ESPUNY MOYANO

Bendrapranešėjis Martin SIECKER

Europos Parlamentas 2015 m. balandžio 30 d. ir Taryba 2015 m. birželio 17 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 ir 304 straipsniais, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamento (EB) Nr. 1829/2003 nuostatos dėl valstybių narių galimybės apriboti ar uždrausti genetiškai modifikuoto maisto ir pašarų naudojimą savo teritorijose (tęstinė programa)

(COM(2015) 177 final – 2015/0093 (COD)).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. rugsėjo 2 d. priėmė savo nuomonę.

510-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. rugsėjo 16–17 d. (2015 m. rugsėjo 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 138 nariams balsavus už, 6 – prieš ir 7 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

- 1.1. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos ketinimą nagrinėti klausimą, kuris kelia didelį gamybos sektorių ir apskritai visuomenės susidomėjimą.
- 1.2. EESRK džiaugiasi, kad Komisija atsižvelgia į savo įgaliojimus ieškoti sprendimų, susijusių su GMO kultūrų patvirtinimo sistema, kuri realybėje pasirodė esanti netinkama.
- 1.3. EESRK apgailestauja, kad pasiūlyme neskiriama pakankamai dėmesio svarbiausiems aspektams, kaip antai atsekamumui ir teisės aktų nuoseklumui žmonių maisto ir gyvūnų pašarų sektoriuose, taip pat kad neparengta ataskaita apie pasiūlymų socialinį ir ekonominį poveikį.
- 1.4. EESRK taip pat abejoja dėl realios galimybės įgyvendinti šį reglamentą bendroje rinkoje ir dėl teisinio pobūdžio aspektų; be to, pažymėtina, kad, be šių teisinių klausimų, reikia spręsti viešosios nuomonės ir politinės tvarkos problemą.
- 1.5. Todėl EESRK pataria Europos Komisijai atsiimti dabartinį pasiūlymą ir parengti geresnį, kuriame būtų atsižvelgta į šioje ir kitose panašiose Europos Parlamento nuomonėse nustatytus trūkumus.

2. Bendra informacija

2.1. Biotechnologinės kultūros (genetiškai modifikuoti organizmai arba GMO) pasaulyje pradėtos augini 1996 m. Nuo tada jų plotas kasmet nuolat didėjo 3 arba 4 %. Taip 2013–2014 m. biotechnologinių kultūrų plotas padidėjo 6,3 mln. ha – iš viso pasėlių plotas sudarė 181 mln. ha, o šias kultūras augino daugiau nei 18 mln. ūkininkų 28 šalyse. Didžiausi pasėlių plotai yra Jungtinėse Amerikos Valstijose, Brazilijoje ir Argentinoje, didelių plotų yra ir besivystančiose šalyse, kaip antai Burkina Faso, Sudane arba Bangladeše. Pagrindinės kultūros yra kukurūzai, soja ir medvilnė, nors taip pat auginama ir kitų, pvz., paprastųjų baklažanų, pomidorų ir pipirų.

2.2. Europos Sąjungoje GMO auginami penkiose šalyse (Čekijoje, Ispanijoje, Portugalijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje), kuriose bendras pasėlių plotas siekia apie 148 000 ha (iš kurių 137 000 ha Ispanijoje, 8 000 ha Portugalijoje, 2 500 ha Čekijoje, 800 ha Rumunijoje ir 100 ha Slovakijoje (pagal 2013 m. duomenis ⁽¹⁾)).

2.3. Laikantis teisės aktų reikalavimų, daugiau nei dešimtmetį apie GMO reguliariai pranešama nurodant juos maisto produktų ir pašarų etiketėse. Šiuo metu 85–90 % ES pagamintų pramoninių pašarų ženklina kaip GMO arba savo sudėtyje turintys GMO, nes šių pašarų sudėtyje yra itin daug iš GMO gautų žaliavų, tiek importuotų, tiek pagamintų ES, kurios iš viso sudaro apie 20–25 % visos pramoninių pašarų sudėties. Jeigu šis pasiūlymas įsigalios, jis gali turėti didelės įtakos maisto produktų ir pašarų pasiūlai ir paklausai ES. Todėl turi būti nuodugniai ištirtas galimas poveikis Europos žemės ūkiui ir kartu BŽŪP. Reikėtų išplėsti ES taisykles, kuriomis užtikrinamas tinkamas GMO atsekamumas maisto produktuose ir gyvūnų pašaruose, kad etiketėmis būtų ženklina ir genetiškai nemodifikuoti produktai, kai jų sudėtyje tikrai nėra GMO.

2.4. Vis dėlto EESRK apgailėstauja, kad su žmonių maistu susijusiais ES teisės aktais nėra įdėta panašių pastangų atsekamumo srityje ir siekia atkreipti į tai dėmesį.

3. Galiojanti reglamentavimo sistema

3.1. Įsigaliojus Europos Parlamento ir Tarybos reglamentui (EB) Nr. 1829/2003 ⁽²⁾, valstybėms narėms Taryboje nė karto nepavyko kvalifikuota balsų dauguma sutarti dėl Komisijos sprendimo projekto leisti naudoti GMO arba maistą ar pašarus, kurių sudėtyje yra GMO. Visais procedūros administravimo etapais rezultatas visada būdavo „nuomonė nepateikta“. Todėl sprendimus dėl leidimų išdavimo Komisija priima laikydama si taikomų teisės aktų, tačiau be valstybių narių pritarimo.

3.2. Dokumentų grąžinimas Komisijai, kad ši priimtų galutinį sprendimą, tapo norma, nors turėjo būti tik išimtis.

3.3. Nepavykus sudaryti kvalifikuotos balsų daugumos tarp valstybių narių, Komisija, kaip rizikos valdytoja, per pagrįstą laikotarpį turi priimti sprendimą (kuriuo būtų pritarta arba atsisakyta išduoti leidimus).

4. Komisijos pasiūlymas

4.1. Komisija siūlo į Reglamentą (EB) Nr. 1829/2003 įtraukti naują 34a straipsnį. Pagal šį straipsnį valstybės narės gali priimti priemones, kuriomis būtų ribojama arba draudžiama naudoti GMO, jeigu šios priemonės yra:

— pagrįstos įtikinamais argumentais, atitinkančiais Sąjungos teisę ir jokiais būdais neprieštarauja atliktam rizikos vertinimui,

— proporcingos ir nediskriminuojančios.

4.2. Pagal naują tvarką priemonės ketinanti priimti valstybė narė pateikia Komisijai tų priemonių projektą ir jas tinkamai pagrįdžia.

4.3. Priimtos priemonės neturi įtakos maisto ir pašarų, kuriuose atsitiktinai arba techniškai neišvengiamai atsirado GMO, naudojimui.

4.4. Šios priemonės netaikomos auginimi skirtiems GMO.

4.4.1. Vis dėlto panaši procedūra neseniai buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/412 ⁽³⁾, suteikiančia valstybėms narėms didesnę laisvę nuspręsti savo teritorijoje riboti ar drausti GMO auginimą. Šiuo Komisijos pasiūlymu dabar siekiama sukurti panašią procedūrą, taikomą GMO maistui ir pašarams, atsižvelgiant į neseniai priimtą sprendimą dėl GMO auginimo.

⁽¹⁾ http://ec.europa.eu/food/plant/docs/plant_gmo_report_studies_report_2013_mon_810_en.pdf

⁽²⁾ OL L 268, 2003 10 18, p. 1.

⁽³⁾ OL L 68, 2015 3 13, p. 1.

5. Preliminarios pastabos

5.1. GMO klausimas yra labai opus, todėl susilaukia ir teigiamų, ir neigiamų atsiliepimų. Todėl šioje EESRK nuomonėje bus griežtai apsiribota pasiūlymo privalumais ir trūkumais, neatliekant bendresnio pobūdžio GMO teigiamo arba neigiamo poveikio vertinimo, kurį Komitetas jau atliko anksčiau⁽⁴⁾.

6. Priežastys, kodėl reikia pritarti Komisijos pasiūlymui

6.1. Pusiausvyros tarp nacionalinės ir Europos Sąjungos kompetencijos atkūrimas

6.1.1. Akivaizdu, kad dėl dabartinės bendros žemės ūkio politikos veiklos ir biudžeto apribojimų daugelis šalių kelia klausimų dėl Sutartimis priskirtų kompetencijų šioje srityje, todėl ES institucijos patiria politinių sunkumų.

6.1.2. Kita vertus, kai kurios valstybės narės, kurios nėra įprastos BŽŪP paramos gavėjos, dažnai kritikuoja šios bendros politikos biudžeto svarbą, taip pat kitas bendras trečiojo ramsčio politikos sritis. Nei teisės aktų leidėjas, nei EESRK negali nekreipti dėmesio į šiuos politinius prieštaravimus, kuriuos vis labiau palaiko tam tikros valstybės narės.

6.1.3. Praktikoje Komisijos pasiūlymas patenkintų kai kurių valstybių narių (ir jų atitinkamos visuomenės) reikalavimą atkurti nacionalinės ir Sąjungos kompetencijos pusiausvyrą, visų pirma toje srityje, kur dar sudaromos sąlygos įgyvendinti nacionalinę kompetenciją (susijusią su GMO auginimu).

6.2. Į pasiūlymą įtrauktos teisinės išlygos ir apsaugos sąlygos, kuriomis užkertamas kelias valstybių narių piktnaudžiavimui

6.2.1. Kadangi kiekvienu atveju reikalaujama pagrįsti valstybių narių priimtas priemones, jos negali būti savavališkos, be to, turi aiškiai atitikti Sutartis, visų pirma vidaus rinkos principus ir tarptautinius Sąjungos įsipareigojimus.

6.2.2. Šiomis išlygomis, pirmiausia susijusiomis su šiuolaikinėms nacionalinėms administracijoms būdinga atskaitomybe viešojo valdymo srityje, turėtų būti užtikrinta, kad sprendimai dėl išimčių taikymo būtų priimami išimtiniais atvejais ir laikantis proporcingumo principo.

6.3. Nukrypimo panaikinimas Sąjungos teismų praktikoje

6.3.1. Kaip nurodydama pasiūlymo aplinkybes tvirtina Komisija, Reglamento (EB) Nr. 1829/2003 niekada nebuvo visapusiškai laikomasi ne dėl moksliniais duomenimis neparemtos šalių pozicijos, o dėl teisinio nukrypimo, susijusio su tuo, kad sprendimus tiesiogiai priima Komisija (komiteto procedūra).

6.3.2. Ši padėtis, kuri iš tikrųjų išsiskiria ES reglamentavimo sistemoje, bus apribota, jeigu pasiūlymas bus priimtas per Komisijos pasiūlytą laikotarpį. Taip tos valstybės narės, kurios iki šiol buvo įsitikinusios, kad nereikėtų priimti jokių sprendimų, arba sistemingai prieštaravo tam, kad būtų sudaryta pakankama dauguma, gali nebemanyti, kad būtina reikšti politinius prieštaravimus Taryboje, jeigu nacionaliniu lygmeniu galės pasinaudoti kitomis priemonėmis, kad savo teritorijoje paprieštarautų Tarybos priimtiems sprendimams arba juos panaikintų šiuo klausimu.

6.4. Įgaliojimų vykdymas

6.4.1. Rengdama pasiūlymą iš dalies pakeisti Reglamentą (EB) Nr. 1829/2003, Komisija veiksmingai vykdo jai suteiktus įgaliojimus pateikti pasiūlymą, kuriuo panaikinami galiojančios reglamentavimo sistemos dėl leidimų išdavimo GMO turintiems pašarams ir maistui apribojimai. Šiuo atžvilgiu Komisijos pasiūlymas yra reikalingas ir laiku pateiktas.

⁽⁴⁾ OL C 68, 2012 3 6, p. 56.

7. Priežastys, kodėl nereikia pritarti Komisijos pasiūlymui

7.1. Visų susijusių sektorių bendras prieštaravimas

7.1.1. Komisijos pasiūlymas sukėlė bendrą tiek sektorių, kurie teigiamai vertino GMO naudojimą maisto produktuose ir pašaruose, tiek visų tų, kurie paprastai pasisakė prieš GMO naudojimą, prieštaravimą, susilaukusį atgarsių žiniasklaidoje. Būtina atkreipti dėmesį į viešą pasiūlymo kritiką, kurią išreiškė Europos Parlamento Aplinkos, visuomenės sveikatos ir maisto saugos komitetas, pasiūlęs atsiimti pasiūlymą, dėl kurio bus oficialiai balsuojama spalio mėn⁽⁵⁾.

7.1.2. Dėl susijusių sektorių išreikštų rimtų abejonių, nors jomis ir atskleidžiamos įvairios, netgi prieštaringos nuomonės, neišvengiamai kyla smarkių parlamentinių diskusijų, kurių pabaiga neaiški ir kurių reikėtų stengtis išvengti nusiunčiant pasiūlymą dar kartą išsamiau peržiūrėti.

7.2. Skaidrumo trūkumo rizika priimant nacionalinio lygmens sprendimus

7.2.1. Komisija prižiūri bendrą su GMO susijusios rizikos vertinimo sistemą, nustatytą Direktyvoje (ES) 2015/412. Vis dėlto valstybėms narėms suteikta galimybė apriboti rizikos vertinimą ir Bendrijos leidimų išdavimą dėl nacionalinių priežasčių (nenustačius privalomos ir skaidrios viešos informacijos apie priežastis ir įrodymus, kuriais valstybės narės skatinamos taikyti išimties sąlygas, sistemos) gali sukelti rimtų prieštaravimų, susijusių su išpareigojimais skaidriai priimti viešus sprendimus, kurie J.-C. Junckerio vadovaujamos Komisijos politinėse gairėse įvardyti ir viešai paskelbti kaip prioritetiniai reikalavimai. Todėl vertėtų pareikalauti, kad reglamentu būtų nustatytos tokios nacionalinės viešos informacijos sistemos, ir užtikrinti skaidrumą bei galimybę laisvai jomis naudotis.

7.3. Nenuspėjamumo rizika

7.3.1. Jeigu Komisijos pasiūlymas būtų priimtas dabartinėmis sąlygomis, galėtų susidaryti neįprastos aplinkybės, kuriomis vieši sprendimai, priimti Europos lygmeniu pagal mokslo kriterijus, galėtų turėti įvairiapusės teisinės ir ekonominės įtakos skirtingoms valstybėms narėms. Dėl to galėtų sumažėti Bendrijos sprendimų nuspėjamumas ir patikimumas.

7.3.2. Reikia atlikti pasiūlymo socialinio ir ekonominio poveikio vertinimą ir išsamiai apibūdinti, kokius su išlaidomis susijusius padarinius patirs maisto grandinė, auginimas, žaliavų tiekimas, arba nurodyti, kokie galiausiai bus rinkos iškraipymai.

7.3.3. Reikia nustatyti priemones, kuriomis būtų užtikrintas GMO atsekamumas ženklinant žmonėms vartoti skirtą maistą.

7.4. Tarptautinių prekybos iškraipymų rizika

7.4.1. Nors Komisijos pasiūlymu reikalaujama, kad Sąjunga vykdytų savo tarptautinius išpareigojimus, reglamente nenustatyti nei konkretūs ir tikslūs valstybių narių veiksmų apribojimai (galimybės pasirinkti sąlygas), kuriais galėtų būti prieštaraujama šiems išpareigojimams, nei sukurti mechanizmai, kad Sąjungos institucijos galėtų panaikinti minėtus sprendimus, jeigu pagal tarptautinius išpareigojimus jie neįgyvendina šio principo. Reikia pažymėti, kad Sąjungos prekybos partneriai, visų pirma Jungtinės Amerikos Valstijos, viešai išreiškė savo abejones, susijusias su pasiūlymu dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, ir pradėjo vykdyti aukšto lygio prekybos derybas (TPIP), kad panaikintų minėtas abejones.

7.4.2. Tarptautiniai susitarimai, kuriems, tikėtina, daro poveikį arba kuriuos riboja galimas pasiūlymo įgyvendinimas, kuriuo gali būti sukurti kliūtims prilygstantys tarptautinės prekybos iškraipymai, apima bendro pobūdžio Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) išpareigojimas arba tam tikras nuostatas, kaip antai bendrąją lengvatų sistemą (BLS) besivystančioms šalims, įskaitant iniciatyvą „Viskas, išskyrus ginklus“.

⁽⁵⁾ http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/envi/pr/1065/1065989/1065989lt.pdf

7.5. *Abejonės dėl atitikties laisvo judėjimo principams*

7.5.1. Komisijos pasiūlyme nurodoma būtinybė laikytis vidaus rinkos principų ir tai neturėtų būti pakeista pagal šį pasiūlymą įgyvendinamomis nacionalinėmis priemonėmis, ypač kai praktikoje, kaip nustatyta, atskiros Sąjungos teritorijos taiko skirtingas nuostatas dėl auginimo, tiekimo rinkai ir vežimo Bendrijos viduje.

7.5.2. Vis dėlto išsamiai neapibūdinus priežasčių, kuriomis būtų grindžiamas išimties sąlygų taikymas (nesant teigiamo arba neigiamo sąrašo), taip pat nenustačius teisinių mechanizmų, kad būtų panaikintos tos nacionalinės priemonės, kurias būtų galima laikyti netinkamomis, nepakankamai pagrįstomis arba diskriminacinio pobūdžio, kyla akivaizdi teisinio neapibrėžtumo rizika.

7.5.3. Šiuos teisinio neapibrėžtumo klausimus galima išspręsti tik Europos Sąjungos Teisingumo Teisme, taip suteikiant perdėtą teisinę reikšmę valstybių narių administraciniam darbui ir sudarant sąlygas galimam atidėliojimui ir papildomoms išlaidoms.

7.5.4. Būtent šis paskutinis argumentas kelia daugiausia abejonių dėl to, ar dabartinis Komisijos pasiūlymas pateiktas laiku ir ar yra tinkamas.

Briuselis, 2015 m. rugsėjo 16 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*
